

Warszawa, 17-10-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.7037.125.2022.AT

**Pan
Przemysław Czarnek
Minister Edukacji i Nauki
ePUAP**

Szanowny Panie Ministrze,

do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały o protestach związanych z projektem badawczym realizowanym w Akademii Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie o nazwie MŁODZIEŻ 4.0, rekomendowanym przez Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Jak wynika z dokumentów zamieszczonych na stronie internetowej projektu¹, Ministerstwo Edukacji i Nauki zleciło Akademii Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie przeprowadzenie badań pn. „Determinanty zachowań i zakotwiczenie postaw młodego pokolenia Polaków wobec stref ryzyka społeczno-kulturowego w perspektywie komparatystycznej w świetle teorii resilience (projekt badań podłużnych - 3 letnich na wybranej kohorcie młodych Polaków w wieku 13/14 lat, 17/19 lat, 21/25 lat) pod wspólną nazwą MŁODZIEŻ 4.0”. Zadanie to polega

---

¹ List Pana Artura Góreckiego, Dyrektora Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych Ministerstwa Edukacji i Nauki, do dyrektorów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, <https://mlodziej4zero.pl/dokumenty/> (dostęp: 21.09.2022).

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

na realizacji w latach 2021 - 2023 badań naukowych mających na celu zdiagnozowanie aktualnych tendencji w zachowaniach i wyborach aksjonormatywnych młodych Polaków, tj. osób w wieku 13-25 lat. Zasadniczym elementem projektu ma być przeprowadzenie ankiety na reprezentatywnej próbie młodzieży w liczbie 25 tysięcy na terenie całego kraju. Zebrane wyniki posłużą do interpretacji postaw i zachowań młodego pokolenia wobec otaczającej ich rzeczywistości. Ministerstwo Edukacji i Nauki zachęcało dyrektorów szkół do współpracy z Akademią Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie przy realizacji projektu MŁODZIEŻ 4.0 i wsparcia jej w działaniach poprzez umożliwienie dostępu do potencjalnych badanych oraz stworzenie dogodnych warunków czasowych i lokalowych dla przeprowadzenia badań. Projekt został dofinansowany z budżetu państwa kwotą 4 548 500 zł.

Pytania zawarte w ankietach, w szczególności te przeznaczone dla uczniów w wieku 13-14 lat, wywołały znaczące kontrowersje i zastrzeżenia dyrektorów szkół oraz rodziców uczniów. Wiele z nich dotyczy kwestii światopoglądowych, takich jak stosunek do religii i Kościoła Katolickiego, dopuszczalność aborcji i eutanazji, finansowanie in vitro przez państwo, prawne uregulowanie kwestii bioetycznych, poglądy polityczne i poparcie dla działających partii politycznych. W ocenie zainteresowanych pytania te i poruszane w nich problemy **nie są dostosowane do poziomu dojrzałości dzieci, a także do poziomu wiedzy, jaką miały one możliwość zdobyć w szkole na zajęciach obowiązkowych.**

Chociaż ankiety są anonimowe, konieczność przekazania informacji na temat określonych zachowań, np. częstotliwości upijania się alkoholem, zażywania narkotyków, oglądania pornografii lub dokonywania samookaleczeń, może być postrzegana jako ingerencja w prywatność uczniów i uczennic. Uczestnicy ankiet mogą bowiem odczuwać wątpliwości, **czy szkoły są w stanie zapewnić im warunki gwarantujące poszanowanie ich prywatności oraz uniemożliwiające ujawnienie danych osobowych, w tym danych wrażliwych.**

Krytycy ankiet zwracają ponadto uwagę na zawarte w nich **błędy logiczne i merytoryczne.** Pytania o ocenę zachowań niedopuszczalnych koncentrują się na sferze seksualności, pomijając inne negatywne zjawiska. W odpowiedziach na pytanie o bliskość poglądów politycznych znalazły się poglądy faszystowskie i komunistyczne. Autorzy ankiety wydają się ignorować fakt, że zgodnie z art. 13 Konstytucji RP zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa. Pozbawieni odpowiedniego komentarza w tym zakresie młodzi ludzie mogą dojść do

wniosku, że takie poglądy mieszczą się w ramach społecznie i prawnie dopuszczalnych opcji.

Wątpliwości wywołują też zawarte w ankiecie **pytania dotyczące osób nieheteronormatywnych**. Jedno z nich jest niezrozumiałe w odniesieniu do celu badania („Czy w najbliższym kręgu Twoich znajomych/rodziny znasz osobę homoseksualną?”), inne zaś pytania lub warianty odpowiedzi zostały sformułowane w taki sposób, że wprost mogą naruszać godność osób LGBT („Czy Twoim zdaniem osoby homoseksualne mogą pełnić wszystkie funkcje i stanowiska publiczne?”) lub mieć wobec nich krzywdzący charakter („Homoseksualizm jest wprawdzie odstępstwem od normy, lecz należy go tolerować”, „Homoseksualizm nie jest sprawą normalną i nie wolno go tolerować”).

Osoby odpowiedzialne za projekt oraz zaangażowane w jego promowanie (np. kuratorzy oświaty²) podkreślają znaczenie wolności badań naukowych, dobrowolność wypełniania przez uczniów ankiet oraz konieczność zapoznania rodziców z treścią pytań i uzyskania ich zgody na przeprowadzenie ankiet. Wolność badań naukowych ma też jednak swoje granice.

Jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 12 kwietnia 2012 r. (sygn. akt SK 30/10), celem ochrony prawa osób uczących do pozyskiwania wiedzy rzetelnej i prawdziwej, proces nauczania koncentruje się w szkołach poddawanych różnym formom nadzoru ze strony władzy publicznej. Ingerencja państwa zarówno w kształtowanie programu nauczania, jak i organizację systemu oświaty, w tym nadzoru pedagogicznego, jest więc nie tylko dopuszczalna, ale też konieczna. W ramach nadzoru właściwe organy powinny czuwać nad wykonaniem obowiązków w zakresie kształcenia uczniów w duchu takich wartości jak tolerancja, otwartość i poszanowanie godności innych ludzi. Powinnością szkół jest również zapewnienie takich warunków, aby każda osoba miała poczucie akceptacji i bezpieczeństwa.

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o przedstawienie swojego stanowiska w odniesieniu do omówionych kwestii.

Uprzejmie proszę jednocześnie o informację, czy do Ministerstwa Edukacji i Nauki wpłynęły skargi związane z przeprowadzeniem ankiet w konkretnych szkołach, w tym skargi dotyczące sposobu pozyskiwania zgody rodziców na przeprowadzenie ankiet wśród uczniów w kontekście art. 48 Konstytucji RP (prawo rodziców do wychowania

---

² Np. Komunikat Pomorskiego Kuratora Oświaty „Zalecenie dotyczące prowadzenia badań naukowych wśród uczniów”, 16.09.2022, <https://www.kuratorium.gda.pl/zalecenie-dotyczace-prowadzenia-badan-naukowych-wsrod-uczniow/> (dostęp: 21.09.2022).

dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem), a także skargi związane z ochroną prywatności i ochroną danych osobowych.

Będę również wdzięczny za wyjaśnienie, w jaki sposób Ministerstwo Edukacji i Nauki wyłoniło Akademię Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie jako wykonawcę zlecenia.

Z wyrazami poważania

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/